

TÜRKİYE KOMÜNİST PARTİSİ

MERKEZ KOMİTESİ TEZLERİ- 2005

Ülke çıkarları üzerine

Tarihsel olarak bakıldığında “ülke çıkarı” kavramı, ulus devletin oluşum süreciyle birlikte gündeme gelmiştir. Dolayısıyla, kavramın bugünkü karşılığıyla “ülke çıkarı”nın temelde burjuva karakter taşıdığını söyleyebiliriz.

Tarihteki bütün burjuva devrimlerinde ve bu devrimlere eşlik eden modern ulus devlet oluşum süreçlerinde belirgin bir ideolojik yapılanma da görülür. Daha “resmi” nitelik taşıyan bu ideolojik yapılanmada “ülke çıkarı”, milliyetçi bir çerçeveye oturtulur. Burada sözü edilen, 18 ve 19’uncu yüzyıllara özgü milliyetçi ideolojidir. Siyasal iktidara yerleşmeye ya da bu iktidarı pekiştirmeye çalışan burjuvazi, toplumdaki sınıfların çıkarlarını kesen, ayrı sınıfları ortak zeminde buluşturan “ulusal çıkarlar”ın ya da “ülke çıkarları”nın varlığından söz etmiştir. “Ülke çıkarları”, Büyük Britanya gibi kapitalistleşme sürecini daha önce yaşayan ülkelerde “dünya egemenliğinin korunması”; ABD gibi eski İngiliz sömürgelerinde “bağımsızlık”; Fransa gibi burjuva devrimin siyasal planda radikal uçlara yöneldiği ülkelerde “özgürlük ve eşitlik”; nihayet Almanya ve Çarlık Rusyası gibi görece geç kapitalistleşen ülkelerde ise “hızla modernleşme ve ileride olana yetişme” gibi başat motiflerle birlikte vurgulanmıştır.

Bu açıdan baktığımızda, “ülke çıkarları”nın ya da “ulusal çıkarlar”ın, burjuvazinin egemenliğini pekiştirmek için gereksindiği toplumsal meşruiyetin en önemli dayanaklarından olduğunu söyleyebiliriz. Genç burjuvazi, büyük ölçüde bu kavramlar sayesinde, kendi çıkarlarını tüm toplumun çıkarları olarak sunmayı başarmış, en azından meşruiyet alanını ciddi ölçülerde genişletmiştir.

Bütün bu söylenenlerden, kendisini tüm toplumun ya da nüfusun büyük bölümünün temsilcisi olarak kabul ettirme eğiliminin yalnızca burjuvaziye özgü olduğu sonucu çıkarılmamalıdır. Toplumun sayıca önemli bir bölmesini oluşturan proletarya bile, hem kendi tarihsel çıkarlarını siyasal alana taşıyabilmek, hem de meşruiyet alanını daha da genişletebilmek için, kendisini geneli ifade eden, karşıtını ise dışlanmış “yabancı” olarak gösteren bir ideolojik konuma yerleşebilir.

Bu yerleşme işlemi hiç kuşkusuz salt proletarya partisinin öznel tercih ve açılımlarının ürünü olamaz. Burada daha çok nesnel süreçlerin öne çıkacağı bilinmelidir. Yine de, devrimci özne, sınıf-toplum geçişkenliğini, ülkenin özgül yapılanmasını dikkate alarak

teorik, siyasal, hatta ideolojik düzlemlerde yeniden üretmelidir. Komünist partisi, bir yandan emek-sermaye çelişkisini yumuşatan, onu geriye iten ya da büsbütün devre dışı bırakmak isteyen ideolojik öğelerle mücadele ederken, öte yandan işçi sınıfını, toplumun vicdan ve geleceğinin cisimleştiği bir öncü güç olarak örgütleyebilir.

Tarihsel süreçlerde ortaya çıkan, üstelik belirli bir sınıfın damgasını taşıyan kavramların, daha sonra farklı bağlamlara yerleştirilip bu bağlamlar içinde farklı sınıflar adına kullanılması, kimi yerde olanaksız, kimi yerde güç, kimi yerde de titizlik gerektiren riskli bir iştir. Ancak, tarih sahnesine çıkan burjuvazi, kendi toplumsal ve siyasal iktidarını kurarken "bir avuç asalak ve soylu" dışında tüm ülkenin, giderek geniş halk yığınlarının sözcülüğüne soyunmak durumundaydı. Hiçbir burjuva iktidar, salt bu sınıfa özgü, yalnızca bu sınıfın çıkarlarını yansıtan ideolojik kurgu ve söylemlerle kurulmamıştır. Dolayısıyla, burjuvazinin tarihsel olarak devrimci bir konumda olduğu dönemlere özgü kimi ideolojik motiflerin kendi dönemsel bağlamlarının dışına taşınıp başka bağlamlarda açılanması ve geliştirilmesi mümkündür. Örneğin, Fransız Devrimi'nin etkisiyle yaygın bir kabul gören "özgürlük, eşitlik ve adalet" gibi ilkelerin her biri, bu kez farklı (sosyalist) bir bağlama oturtulup daha ileri taşınabilir.

Ancak, böyle bir taşıma işleminde, özgürlüğün, eşitliğin ve adaletin derecesine, başka bir deyişle niceliğine ilişkin belirlemelerle yetinilemez. Bundan daha öncesi ve önemlisi, söz konusu kavramların nitelikçe farklı bir bağlama yerleştirilmesidir. Bu farklı bağlam da hiç kuşkusuz sınıf temelidir. Özetle, özgürlüğün, eşitliğin ve adaletin farklı bir bağlama taşınmasının karşılığı, "sınıfsız ve sömürsüz bir toplum üzerinde yükselen eşitlik, özgürlük ve adalet"tir.

Bu örneği izleyerek, burjuva kategoriler olarak tanımlanan "ulusal çıkar" ya da "ülke çıkarı" gibi kavramların da farklı bağlamda ve farklı sınıfsal temelde açılanıp kullanılabileceğini söylemek mümkün müdür?

"Ulusal çıkar", yalnızca marksist literatürde değil, burjuva ideolojisinin ona yüklediği anlam söz konusu olduğunda da, şu ya da bu oranda "sınıflar arasındaki uzlaşma"yı ifade eder. İşçi sınıfının ve burjuvazinin uzlaşmaz karşıtlığının üzerini örten, onu perdeleyen bir üst belirleyen olarak "ulusal çıkar", hem geride bıraktığımız yüzyılın aşamacı/reformist geleneğinin, hem de sermayenin değişik biçimler altında süreklileştirdiği demagojinin en yerleşik kalıplarından birisidir. Oysa "ülke çıkarı", sınıfsal ayrışma ve mücadelenin ürünü olarak yeniden biçimlendirilebilecek, üstelik bu ayrışma ve mücadeleye yeni bir ivme kazandırabilecek bir kavramdır.

Ayrıca "ulusal çıkar" ve "ülke çıkarı" kavramları arasında gözetmemiz gereken başka bir fark daha vardır. "Ulusal çıkar" etnik bir ima da içerir; burada söz konusu olan, şu ya da bu biçimde tanımlanmış bir ulusun çıkarıdır. "Ülke çıkarı" ise etnik bir ima içermez; burada "çıkâr" kavramıyla eşleştirilen, etnik kökenleri farklı olabilen halkların yaşadıkları belirli bir coğrafyadır, ülkedir. Bu durumda, örneğin, "emperyalist projelerin dışında kalmak Türkiye'nin ulusal çıkarları gereğidir" önermesiyle "emperyalist projelerin dışında kalmak ülke çıkarları gereğidir" önermesi arasında özlü bir fark vardır. Örneğin, aynı

coğrafyada birlikte yaşama kararındaki Türklerin ve Kürtlerin emperyalist projelere itibar etmemeleri "ülke çıkarı" gereği sayılabilir, ama "ulusal çıkar" gereği sayılamaz.

Bu durumda, çeşitli etnik toplulukların, halkların vb. aynı toprak bütünlüğünü paylaştıkları ve gelecekte de paylaşacakları varsayıldığında, ayrıca ve daha önemlisi bütün sınıfları kesen bir ortak bağlama oturtulmama koşuluyla, günümüz dünyasında "ülke çıkarları", tarihsel-burjuva bağlamının dışında farklı bir bağlama oturtulup yeniden üretilir. Az önce belirtilen "koşul" önemlidir ve üzerinde durulması gerekir.

Komünistler için "ülke çıkarları" kavramı, ancak ve ancak sosyalist devrimci bir program bağlamında anlam taşıyabilir, kullanılabilir. Böyle bir perspektif olmadığı sürece, "ülke çıkarları" kavramı kaçınılmaz biçimde burjuvaziyi de kapsayan, sınıf uzlaşmazlıklarını es geçen bir içeriğe taşınmış olur. Özetle, sosyalizm perspektifi dışında, bununla ilişkilendirilmemiş "ülke çıkarları" kavramı ile, komünistlerin dile getirdikleri "ülke çıkarı" kavramı arasında köklü farklılıklar vardır. Bu farklılıklar nedeniyle, söz konusu kavram, sınıf mücadelesinde karşıt kutuplara yerleşebilir:

- Burjuva ulusalcılığı açısından, Türkiye, dünya kapitalist sistemiyle, kendisi açısından en elverişli koşullarda, uluslararası rekabet gücünü koruyarak eklemelidir. Oysa komünistler Türkiye'nin dünya kapitalist sisteminin içinde kalarak elverişli bir uluslararası pozisyona sahip olamayacağını düşündükleri gibi, kapitalizmin devrimci bir tarzda aşılması hedefinden de hiçbir durumda vazgeçmezler;
- Burjuva ulusalcılığı açısından, Türkiye'nin ulusal kaynakları, ülkeyi uluslararası planda daha güçlü kılacak biçimde kullanılmalı ve değerlendirilmelidir. Oysa komünistler, uluslararası alanda güçlü bir Türkiye'nin aynı zamanda bağımsız, barışçı ve adil olması gerektiği inancıyla hareket ederler;
- Burjuva ulusalcılığı açısından, "sosyal taraflar" olarak işçi ve "işveren" kesimleri hep birlikte "ülke çıkarlarını" gözetmeli, aralarındaki uyumsuzlukları ülke ekonomisini zayıflatacak noktalara taşımamalıdır. Oysa komünistler, ülke çıkarları adına işçilerden fedakarlık istenmesinin, eski ama etkili bir burjuva demagogisi olduğu bilirler, ülke çıkarlarının kapitalist sınıf tarafından nasıl bir kenara atıldığını bir an için bile unutmazlar;
- Burjuva ulusalcılığı açısından, Türkiye'de tarım sektörünün ağırlığını azaltmaya yönelik politikalar, özel sektörün istihdam kapasitesini artıracak girişimlerle, "sosyal patlamaya" meydan vermeyecek ve Türkiye'yi tarım ürünlerinde açık pazar haline getirmeyecek biçimde uygulanmalıdır. Oysa komünistler, kapitalizmin Türkiye'de sağlıklı bir kentleşme ve sanayileşme programı geliştiremeyeceğini ileri sürmekle kalmazlar, tarımın önemsizleştirilmesinin ülke için büyük bir tehdit olduğu gerçeğine de işaret ederler;
- Burjuva ulusalcılığı açısından, uluslararası planda başat durumda olan emperyalist projeler karşısında "ülke çıkarlarına" en uygun başka alternatifler aranmalı, kapitalist entegrasyonun Türkiye açısından daha fazla gelecek vadeden modelleri zorlanmalıdır. Oysa komünistler için tercih edilebilir bir kapitalist dünya

yoktur, kaldı ki, Türkiye burjuvazisinin bugünkü ABD-Avrupa Birliği eksenindeki konumlanışı terk etmesi olanaksızdır;

- Burjuva ulusalcılığı açısından, ülkenin başat durumdaki emperyalist projelerden kaçma imkanı yoksa, bu durumda “ülke çıkarları” açısından en fazla getirisi olan projelere itibar edilmelidir. Oysa komünistler, emperyalist projelerin tümüne karşı dururlar, yalnız Türkiye halklarına değil, diğer halkları tehdit eden bütün açılımlarla mücadele etmenin yolunu ararlar, bencil politikalar geliştirmezler.
- Sözün kısası, burjuva ulusallığı milliyetçidir. Oysa komünistler, enternasyonalist ve devrimcidirler.

Bir adım daha atacak olursak, “ülke çıkarları” kavramının özellikle günümüz koşullarında bir başka kavramla birlikte anılır olduğunu görürüz: Egemenlik.

Günümüzdeki kapitalist entegrasyon süreçlerinin, ulus devlet bazındaki egemenlik alanını daralttığı, başka bir deyişle, halkın iradesini temsil eden ulus devletlerin egemenliklerini artık sınırsız biçimde kullanamadıkları bir gerçektir. Ancak hemen belirtmek gerekirse, ulus devletin egemenlik alanının bu şekilde daralması yalnızca son 15-20 yıla özgü bir süreç değildir. Birincisi, Dünya Savaşı'nın ardından Milletler Cemiyeti'nin, daha sonra BM'nin kurulması, “uzman kuruluşlar”ın çalışma yaşamı, eğitim bilim ve kültür, sağlık vb. gibi alanlarda hazırladıkları sözleşmelerin üye ülkeler tarafından onaylanması, ulus devletin egemenlik alanını sınırlı ölçülerde de olsa 20. yüzyılın ilk yarısından itibaren daraltan süreçlerdir. Ancak, bu süreçlerin son 20 yılda hızlandığını ve ulus devletin egemenlik alanını daha da daraltıcı bir içerik kazandığını söylemek mümkündür. Sürecin Sovyetler Birliği'ne karşı yürütülen yıkıcı saldırılarla birlikte ele alınması gerektiği açıktır. Bağlantı, yalnızca reel sosyalizmin ortadan kalkmasının ulus-devletlerin hareket alanının daraltılmasını kolaylaştırması üzerinden kurulamaz. Sürec, emperyalizmin toplam müdahale gücünün artması bağlamında, Sovyetler Birliği'nin kuşatılması amacına hizmet ettiği oranda gerçeklik kazanmıştır. Bu anlamda “küreselleşme”, kalkış noktası itibarıyla tamamen anti-komünist bir karakter taşımaktadır.

Az önce değinilen ve geleneksel ulus devletin egemenlik alanını daralttığı söylenen uluslararası sözleşmelerin¹ bir bölümü, sınıf mücadelelerinin daha da keskinleşmesini önlemeye yönelik olmakla birlikte, işçi sınıfının mücadelesinin kimi tarihsel kazanımlarını da yansıtacak içerik taşımaktadır. Örneğin, içerdikleri eksiklikler ne olursa olsun, “sendikalaşma ve toplu sözleşme hakkı”, “işçi sağlığı ve iş güvenliği”, “çocuk işçi çalıştırmanın yasaklanması” ve benzeri kimi sözleşmeler bu niteliktedir. Bu sözleşmeler, ulus devletin egemenlik alanını hiç kuşkusuz daraltmaktadır. Dahası, örneğin Türkiye'de, bu tür sözleşmelerin onaylanması sonucu gidilecek zorunlu değişikliklerle ülkedeki belirli sanayi kollarının uluslararası rekabet gücünün azalacağını, dolayısıyla yapılan işin “ulusal çıkarlara uymadığı”nı ileri süren sermayedarlar da bulunmaktadır.

1 BM Sözleşmeleri, belirli sayıda ülke tarafından imzalandıktan sonra yürürlüğe girmekte, bu Sözleşmeleri kendi yasama organlarında onaylayan ülkeler için Sözleşme bağlayıcılık kazanmakta ve onay veren ülkeler kendi ilgili yasalarını onayladıkları sözleşmenin içeriğine göre gözden geçirip düzeltmektedirler.

Komünistlerin, işçi sınıfının tarihsel mücadelelerinin sonuçlarını yansıtan bu tür belgelere "ulusal egemenlik" adına karşı çıkmaları elbette düşünülemez. Bu örnekler söz konusu olduğunda, yapılması gereken, "gerici" bir konumlanışa düşmeden, emperyalist merkezlerin bu müdahalelerden ne umduklarını emekçi kitlelere açık bir biçimde anlatmaktır.

Ancak, bu tür "masum" örnekler bir yana bırakılacak olursa, özellikle son dönemin uluslararası entegrasyonu, hem ulusal egemenlik alanını daha fazla daraltmakta, hem de bu sürece eşlik eden sözleşmeler, anlaşmalar ve belgeler sermayenin çıkarlarını daha doğrudan ve açık biçimde gözetin içerik taşımaktadır. Yeri gelmişken önemli bir noktayı belirtmek gerekir: Son dönemin uluslararası kapitalist entegrasyonu, tek tek ulus devletlerin egemenlik alanlarını daraltırken, daha ileri derecelerdeki daralmaları karşılayacak yeterli uluslar-üstü mekanizmaları getirememektedir. Evet, ulus devletlerin egemenlik alanları örneğin 20. yüzyıl başlarındaki kadar mutlak ve korunmuş değildir; ama uluslar-üstü kimi mekanizmalar gene de ulus devletlere ciddi bir hareket alanı bırakacak ölçüde sınırlı kalmaktadır.

Söz gelimi, bir uluslar-üstü proje olarak Avrupa Birliği'nin şu ana kadar ulus devletlerin alanını daralttığı nasıl bir gerçekse, birliğin önümüzdeki dönem daha kapsamlı bir daralmayı taşıyabileceği de o kadar kuşkuludur. Bu durumda, hangi bağlamda olursa olsun, "ülke çıkarlarından" söz etmek ve bu "çıkarları" ulus devletin egemenliğiyle şöyle ya da böyle ilişkilendirmek bugün de mümkün ve gereklidir.

Unutulmamalıdır ki, ulus devletlerin egemenlik alanını daraltmaya dönük girişimler, işçi sınıfını üç düzlemde zorlamaktadır.

Bunlardan ilki, yasal düzlemde. Ulus devletler, sermaye sınıfının egemenlik aygıtları olmakla birlikte, işçi sınıfının uzun yıllara yayılan mücadelesi tarafından farklı ölçülerde kuşatılmış birimlerdir. Kuşatma, geniş yığınlara görelî kimi haklar ve mevziler kazandırmıştır. Emperyalist odakların ulus devletlerin etkisini azaltırken, en fazla bu kuşatmadan kurtuldukları açıktır.

İkincisi, ekonomik düzlemde, sömürü mekanizmalarının güçlendirilmesiyle ilgilidir. Bugün ulus-devletlerin egemenlik haklarında bir daralma yaşanmadan, üretimin bu denli esnek örgütlenmesi ve "ucuz işgücü"ne dönük inanılmaz bir talep yaratması gerçek olamazdı.

Üçüncü düzlem ise, siyasaldır. Ulus devletlerin egemenlik alanlarının daralması, yalnızca işçi sınıfının mücadelesi önüne yeni engeller çıkmasına neden olmamakta, aynı zamanda devrimci kopuşları da zorlaştırmaktadır. Burada tek tek ülkelerdeki kopuşların zorlaşmasından değil, genel olarak devrimci kopuşların zorlaşmasından söz edilmekte olduğu ve sürecin hiç de "dünya devrimi perspektifi"ni doğrulayan bir yöne evrilmediği söylenmelidir. Tam tersine, tek tek ülkelerde sosyalist devrimci kopuşların, ulusal devletlerin egemenlik alanlarının daraltılması sırasında ortaya çıkan gerilimlerin krize dönüştüğü örneklerde gerçekleşmesi güçlü olasılıktır.

Bu çerçevede, Türkiye Komünist Partisi, öncelikle, ülke kapitalizmini uluslararası

kapitalizmle normları, kuralları, işleyişi vb. kağıt üzerine dökülmüş bir bütünleşmeye yönelen girişimlere karşı, ülke çıkarlarının savunucusudur. Emperyalizmle daha gelişkin bütünleşme arayışlarının karşısında yurtsever bir kimlikle dururken, TKP sosyalizm perspektifini bir an için bile geriye çekmez, işçi sınıfının somut çıkarlarının siyasal ve ideolojik düzeydeki temsilcisi olarak hareket eder. Sosyalist bir Türkiye, emperyalizme bütünleşme biçim ve süreçlerinin biricik alternatifidir.

TKP ayrıca, ülkemizi jeopolitik/stratejik plan ve projeler içinde bir yere oturtan ve bu anlamda ülkemize belirli misyonlar yükleyen emperyalist girişimlerin de karşısındaki temel siyasi güçtür. Parti, tıpkı Irak işgalinde olduğu gibi, bu türden girişimler sırasında geniş "halk" kesimlerinde ortaya çıkan tepkilerin örgütlenmesi, daha ileri ve devrimci bir ideolojik çizgiye çekilmesi için mücadele ederken, ülke çıkarlarının savunusunu üstlenir. TKP açısından, Türkiye işçi sınıfı, ülke çıkarlarının savunusu sırasında doğal olarak açığa çıkacak olan halkçı söylem ve enerjinin öncü gücü ve güvencesidir.